

Zápis

z obhajoby dizertační práce pana Tomáše Samka

konané dne 26. 6. 2015

Téma práce: „Možnosti deixe jako interpretačního principu: česky a německy mediovaný prostor“

Přítomní: prezenční listina (doc. PhDr. Irena Štěpánová, CSc., doc. PhDr. Zdeněk Uherek, CSc., PhDr. Stanislav Brouček, CSc., doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, PhD.; doc. PhDr. František Vrhel, CSc.)

Předseda komise zahájil obhajobu a představil přítomným kandidáta. Školitel doc. PhDr. F. Vrhel, CSc. představil doktoranda a seznámil komisi s uchazečem a jeho dizertační prací.

Kandidát seznámil přítomné se svou dizertační prací. Sdělil zejména: výzkumnou otázku; tematizoval možnosti a limity deixe. Ryze lingvistická kategorie se mění v prizma, kterým nazíráme sociální realitu; princip projekce sociokulturních jevů do deiktického pole. Lze deixi koncipovat jako jeden z interpretačních principu sociálních, kulturních a ideologických interakcí?

Pět bodů:

1. Deixe jako jazykový jev se může stát předmětem analýzy. Vypovídá o antropologicky zajímavých jevech (členství ve skupinách, sociální a kulturní identita; přesahuje sféru vnitřní lingvistiky.) Bühlerovské pojetí symbolického a deiktického pole; centrum deiktického pole je origo.
2. Kandidát Bühlerovské pojetí rozšiřuje za rámec vnitřní lingvistiky. Navrhuje model jediného, integrálního pole symbolicko-deiktického. Každé deiktikum je vždy zároveň protosymbol, tj. vykazuje potenciál měnit se ve svůj (relativní) opak.
3. Deiktická perspektiva. Kandidátovo inovativní pojetí.
4. Deiticka perspektiva se stává základem pro deiktickou analýzu. Demonstrována na příkladu mediologické polarity bulvární – seriózní.
5. Možnost deixe vystupovat v ideologickém prostoru. Ideologické koreláty těchto vztahů kandidát označuje jako deiktické ideologie.

Kandidát v práci zavádí několik nových termínů: origo odpoutává od mluvčího; fatické origo jako konstitutivní předpoklad sdílení ideologií; deiktický vzorec fatické funkce dyadické komunikace. Klasifikace komunikačních aktů podle deiktické dimenze fatické

funkce a na základě rostoucí míry mediovanosti. Uzavřel zjištěním rozdílu mezi českou a německou mediální krajinou a různých emicky definovaných typů serióznosti. Deikticky definovaná bulvárnost se projevuje vyjadřováním, které má zřetelný sklon sugerovat větší blízkost origu recipienta mediálních obsahů. To se projevuje na třech funkčně propojených úrovních: (a) ikonická složka posiluje na úkor symbolické; (b) zkracuje se sociální vzdálenosti mezi autorem promluvy a jejím konzumentem, což se projevuje charakteristickou sociální deixí (tykání, vokativ); (c) zkracuje se vzdálenost na všech osách deiktického pole (prostorové, temporální, personální a modální). Tak se ustavuje apelativní deixe bezprostřednosti.

Poté oponenti přednesli závěry svých posudků. Oponenti nepřítomni. Jména oponentů: PhDr. M. Halbich, PhD. (Katedra obecné antropologie FHS UK), doc. PhDr. Z. Starý, CSc. (Ústav jazykovědy FF UK).

Tomáš Samek odpovídá na posudky oponentů:

- množinová inkluze: kandidát odkazuje v textu explicitně na pojetí doc. Hirschové – origo je vnímáno jako nocionálně užší než deiktické centrum a to zas užší než referenční bod. Origo je spjato s mluvčím. Ale deiktické centrum může být připsáno i adresátovi. To se promítá do množinových inkluzi. Dává názorný příklad. Od tohoto pojetí se distancuje, nahrazuje ho jiným, konceptuálně širším;
- skupina autorů okolo Čermáka vnímá deixi jen jako exodeixi, kdežto Bühler k ní počítá i endodeixi a deixi na fantazmatu;
- kandidát v práci nikde neříká, že jiné typy znaku nemají schopnost vypovídat o sociálních vztazích. Doc. Vrhel potvrzuje;
- emický versus etický: kandidát je přesvědčen, že vztah je do jisté míry analogicky vztahu binární versus polární. Dává názorný příklad. Emické rozdíly jsou ty etické rozdíly, které jsou sociálně nebo kulturně relevantní. Etické rozměry jsou ustavovány větším počtem instancí a tendují k vyšší míře kontinuity;
- kandidát podává vysvětlení obratu „katalyzátor kódové dimenze komunikátu.“

Diskuse:

- doc. Vrhel se ptá kandidáta, jak definuje emično a ctično? Kandidát:
- etično: soubor objektivně měřitelných rozdílů; emično: perspektiva, která
- identifikuje rozdíly sociálně a kulturně relevantní. Doc. Vrhel: Je to tedy
- otázka perspektivy? Kandidát potvrzuje;

- dichotomie my – oni; kandidát vysvětluje, proč je pojem deiktické ideologie jemnějším nástrojem popisu světa ideologických faktů než tzv. ideologie „us versus them“;
- česky a německy mediovaný prostor – kandidát charakterizuje některé rozdíly mezi nimi z deiktické perspektivy, kterou ustavil ve svém dizertaci. Snaží se přitom vyvarovat metodologického nacionalismu; ukazuje na příkladu voleb do Evropského parlamentu v Praze a Mnichově, dále na islamofobii v ČR a Německu, Pegidě a odlišných reakcích českojazyčného a německojazyčného veřejného prostoru na útok proti redakci Charlie Hebdo.
- doc. Kokaisl se ptá na etnologičnost práce. Kandidát vysvětluje, že jde o práci lingvisticko-antropologickou.

Vyhlášení výsledků: počet členů komise: 11. Přítomno členů komise: 4 Kladných hlasů: 4. Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.)

Zapsala: Monika Jägerová

Podpis předsedy komise:

Three handwritten signatures in cursive script, likely belonging to the members of the committee mentioned in the text above.